

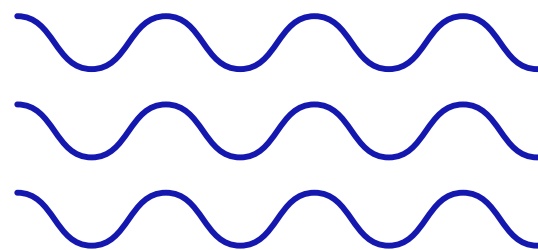
KONIEC ZÁKULISIA: CESTA K TRANSPARENTNÉMU LOBINGU NA SLOVENSKU

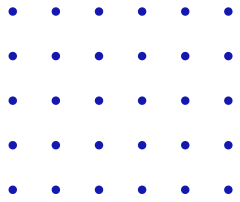
Vytvorili

Transparency International
Slovensko, Nadácia Zastavme
korupciu, Via Iuris

Dátum

Jún 2025

OBSAH

1

Úvodné
zhrnutie

2

Čo je a čo nie je
lobing a prečo ho
treba regulovať

5

Ako regulujú
lobing EÚ a jej
členské krajiny

12

Česká cesta k
lobingovému
zákonu

21

Krátka história
slovenských
pokusov a omylov

24

Lobing v tieni
a ako to
(ne)funguje

28

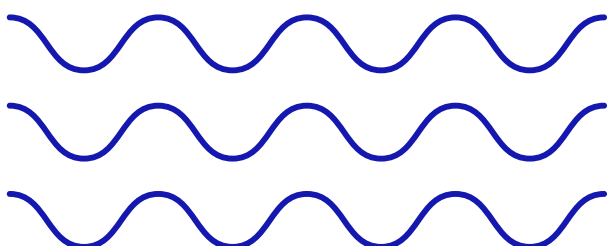
Ako na lobing na
Slovensku?
Východiská pre
dobrý zákon

39

Od dialógu k
zmysluplnej
legislatíve

40

Zdroje
Autori

ÚVODNÉ ZHRNUTIE

Tento návrh verejných politík z dielne organizácií Transparency International Slovensko, Nadácia Zastavme korupciu a VIA IURIS sa zaoberá problematikou lobingu, jeho reguláciou a aktuálnou situáciou na Slovensku v kontexte európskych a medzinárodných štandardov. Cieľom je poskytnúť komplexný pohľad na lobing ako legitímnu aktivitu, ktorá sa však musí vykonávať transparentne a v súlade s jasnými pravidlami.

Ovplyvňovanie verejných politík rôznymi záujmovými skupinami je v demokracii bežné, ale musí byť transparentné a kontrolované. Na rozdiel od mnohých krajín EÚ, Slovensko nemá komplexnú legislatívu upravujúcu lobing, čo vytvára priestor pre netransparentné praktiky. Kvalitná regulácia lobingu vyžaduje definovanie pojmov, ako je lobing, lobista a lobovaný, a stanovenie nediskriminačných, transparentných a vymožitelných pravidiel. Pre priblíženie vhodných a nevhodných riešení sa návrh zameriava na rozbor regulácie v EÚ a v Českej republike.

Tvorcovia analýzy apelujú na spoločenskú diskusiu, ktorá je pre prijatie regulácie lobingu nevyhnutná a na ktorej by nemali chýbať politické strany, záujmové skupiny a občiansky sektor. Na vstup do tejto diskusie navrhujú princípy pre efektívnu reguláciu lobingu na Slovensku, vrátane širokej definície, povinného registra, etického kódexu, lobistickej stopy, nezávislého dohľadu a primeraných sankcií.

ČO JE A ČO NIE JE LOBING A PREČO HO TREBA REGULOVAŤ

Lobing v prospech súkromných, verejných či spoločných záujmov, pokiaľ sa deje transparentne a podľa vopred stanovených kvalitných pravidiel, môže byť legitímnou aktivitou v demokratických procesoch tvorby verejných politík. Problémom totiž nie je to, že by rôzne záujmy rôznych skupín spoločnosti mohli ovplyvňovať tvorbu konkrétneho právneho predpisu, ale zväčša to, že sa to často deje za zatvorenými dverami.

Súčasťou prípravy a ovplyvňovania tvorby zákonov môže byť aj korupčné správanie, jednej alebo oboch zainteresovaných subjektov. Verejnosť má byť informovaná o činnosti verejných funkcionárov, vrátane toho, kto a akým spôsobom ovplyvňuje ich rozhodovanie vo veciach verejného záujmu či nakladania s verejnými finančnými prostriedkami. Dobre nastavená lobingová legislatíva teda býva dobrým nástrojom na verejnú kontrolu tých, ktorí rozhodujú, a prevenciou či nástrojom na odhaľovanie korupčného správania sa verejných funkcionárov.

Dôležitými predpokladmi pre kvalitne nastavené pravidlá lobingu je nediskriminačný (rovnaký) prístup regulácie k lobistom a lobovaným, transparentnosť vo vzťahu k verejnosti a vynútiteľnosť voči subjektom, ktoré sa tieto pravidlá pokúsia obchádzať. Medzi základné oblasti, ktoré je potrebné v zákone o lobingu upraviť sú vhodné definície lobingu, lobovaného a lobistu.

Lobing by malo byť priame či nepriame ovplyvňovanie v oblasti tvorby zákonov a verejných politík, pri obsadzovaní verejných funkcií či zadávaní verejných zákaziek. Na druhej strane za lobing nemožno považovať participatívnu tvorbu verejných politík. Na Slovensku máme veľmi dobre nastavený proces medzirezortného pripomienkového konania (MPK), kde sú všetky pripomienky aj pripomienkujúce subjekty verejné. Preto účasť v MPK by sa nemala považovať za lobing.

ČO JE A ČO NIE JE LOBING A PREČO HO TREBA REGULOVAŤ

Rovnako ako by sa za lobing nemali považovať petície, verejné zhromaždenia či komunikácia prostredníctvom médií a sociálnych sietí, ktorá je verejná. Dôvodom je skutočnosť, že tu nechýba verejná kontrola a zároveň ide o realizáciu ústavných práv občanov vstupovať do verejného priestoru.

Lobovaným subjektom by mali byť verejní funkcionári, vrátane ich asistentov, vedúci niektorých odborov na ministerstvách a v iných ústredných orgánoch štátnej správy a aj poradcovia či členovia poradných orgánov. Za lobistu treba považovať toho, kto vykonáva činnosť definovanú ako lobing, bez ohľadu na právnu formu (teda obchodné spoločnosti, záujmové združenia právnických osôb ako aj mimovládne neziskové organizácie), rovnako ako aj fyzické osoby. Cieľom je vytvoriť priestor, kde nebude možné pravidlá obchádzať voľbou konkrétnej právnej formy.

Pre reálnu kontrolu lobingu je potrebné, zo skúseností z iných krajín, vytvoriť povinný verejný register lobistov aj lobovaných. Tento register by mal umožňovať podávanie správ o transparentnosti o obsahu a predmete lobingu, ako aj o počte, cieľoch a dátumoch lobingových činností tak zo strany lobistov ako aj lobovaných. Zároveň je vhodné zavedenie etického kódexu v oblasti lobingu, ktorý dáva jasný návod pre správanie sa lobistov a lobovaných a vytvára tak ochranu pred tým, aby sa nejaká činnosť nemohla stať či javiť ako korupcia. Vhodným nástrojom pre verejnú kontrolu toho, kto má vplyv na prijímanú legislatívu môže byť aj lobistická stopa.

Pre reálne fungovanie pravidiel lobingu je dôležité zveriť ich kontrolu a dodržiavanie nezávislému orgánu a vytvoriť reálne personálne, finančné a materiálne podmienky pre vykonávanie tejto kontroly, vrátane vhodného nastavenia sankcií za porušenie pravidiel lobingu.

ČO JE A ČO NIE JE LOBING A PREČO HO TREBA REGULOVAŤ

V opačnom prípade sa môže stať, že zákon neprimerane zaťaží tých, ktorí budú poctiví a budú mať vôľu tieto pravidlá dodržiavať a zároveň neprinesie očakávaný výsledok v prevencii korupčného správania, pri tvorbe verejných politik, obsadzovaní verejných funkcií či zadávaní verejných zákaziek.

V tejto publikácii sme sa pokúsili zhrnúť príklady praxe regulácie lobingu v zahraničí, špecificky sme sa sústredili na popísanie aktuálneho príkladu schválenej legislatívy v oblasti regulácie lobingu v Českej republike, kde by zákon o lobingu mal platiť od 1. júla 2025. Už v minulosti sme boli svedkami pokusov o prijatie takejto legislatívy, no v médiách sme mohli sledovať aj neregulovaný lobing.

Ak by sme naozaj chceli na Slovensku prijať kvalitné pravidlá pre lobing, potrebujeme spoločenskú diskusiu, zahŕňajúcu tak reprezentantov politických strán ako aj zástupcov záujmových skupín a občianskeho sektora. Nadácia Zastavme korupciu, Transparency International Slovensko a VIA IURIS sú na túto diskusiu pripravení a prvým vstupom do nej je táto spoločná publikácia.

AKO REGULUJÚ LOBING EÚ A JEJ ČLENSKÉ KRAJINY

Pohľad na Európsku úniu a jej členské štáty odhaľuje výraznú fragmentáciu a rozdiely v kvalite a úrovni regulácie lobingu. Kým niektoré štáty disponujú sofistikovanými systémami, iné reguláciu nemajú vôbec zavedenú alebo len formálne. Medzi krajinami, v ktorých regulácia absentuje, je i Slovensko.

Transparency International sa v roku 2024 pozrela na stav regulácie lobingu naprieč Európskym kontinentom. Z analýzy TI vyplýva, že z 27 členských štátov EÚ až 15 štátov zaviedlo povinné alebo čiastočne povinné rámce pre lobing, zatiaľ čo 12 sa spolieha na dobrovoľné opatrenia alebo nemá žiadnu legislatívu. Problémom systémov založených na dobrovoľnosti je, že prakticky znemožňujú presadzovanie a sankcionovanie neetického správania.

Medzinárodné štandardy TI definujú štyri základné zásady právneho rámca, vďaka ktorým môžu lobisti zohrávať konštruktívnu úlohu v spoločnosti a zároveň je zabezpečená ochrana verejných inštitúcií pred praktikami prekračujúcimi hranicu nenáležitého vplyvu:

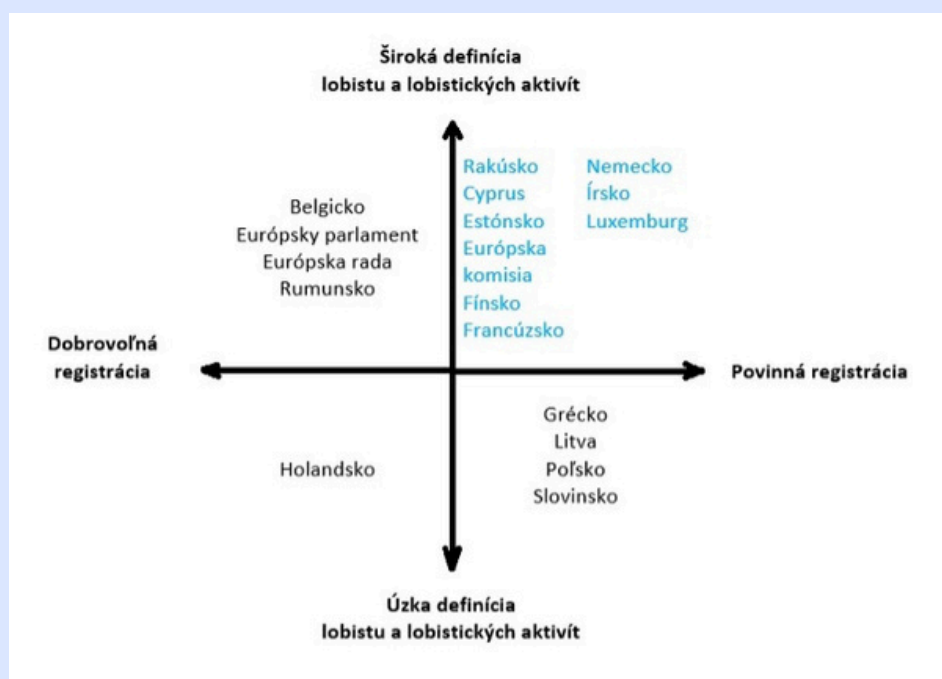
- široká definícia lobingu, ktorá zahŕňa všetky subjekty a formy ovplyvňovania rozhodovania,
- povinný a verejne prístupný register lobistov,
- záväzný kódex správania,
- lobistická stopa, teda zverejňovanie informácií o stretnutiach medzi lobistami a verejnými činiteľmi

Šírka definície

Jednou z najdôležitejších otázok je šírka definície toho, kto je lobista, alebo aký typ organizácie vykonáva lobistické aktivity. Príliš reštriktívna definícia vytvára právnu medzeru pre určitých aktérov, ktorí sa môžu vyhnúť verejnej kontrole spojenej s povinným právnym rámcom. Príkladom môže byť Poľsko, kde sa definícia vzťahuje len na profesionálnych lobistov, v dôsledku čoho je v krajine s 37 miliónmi obyvateľov registrovaných len 19 osôb, ktoré údajne oficiálne ovplyvňujú verejné rozhodnutia.

AKO REGULUJÚ LOBING EÚ A JEJ ČLENSKÉ KRAJINY

Podobne register holandského parlamentu eviduje celkovo iba 72 lobistov, keďže na základe dobrovoľnosti vyzýva strešné organizácie, aby sa zaregistrovali k získaniu prístupu.

Naproti tomu Írsko, s tretinovou populáciou v porovnaní s Holandskom, uplatňuje širokospektrálnu definíciu, výsledkom čoho bolo 2430 registrovaných organizácií v roku 2022.

Podobne vo Francúzsku aj v Nemecku uplatňujú širokú definíciu, výsledkom čoho je 6 026 a 3 046 organizácií, na ktoré sa vzťahujú ich záväzné pravidlá. Centrálny register lobistov EÚ zahŕňa všetky organizácie, ktoré sa snažia ovplyvňovať rozhodovanie v Bruseli, okrem občanov a náboženských organizácií. Problém je v tom, že povinnú registráciu – známu aj ako zásada podmienenosti – uplatňuje iba Európska komisia a Európsky parlament, aj keď nejednotne.

Poslanci Európskeho parlamentu sa môžu stretnúť s neregistrovanými organizáciami.

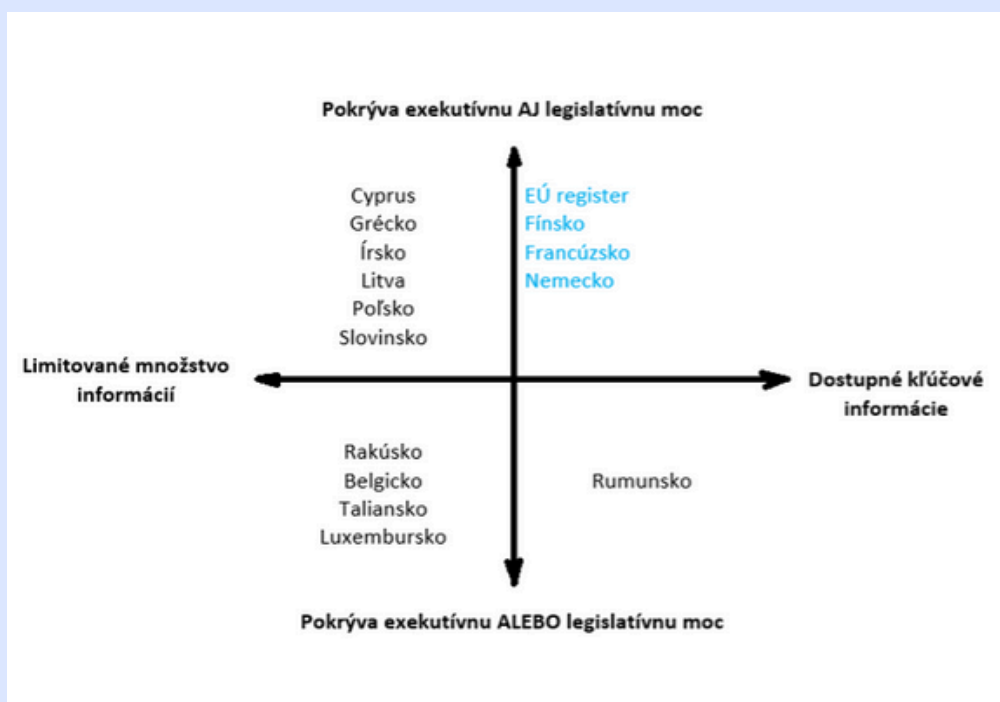
AKO REGULUJÚ LOBING EÚ A JEJ ČLENSKÉ KRAJINY

Registrácia je povinná len pre organizácie, ktoré chcú vystúpiť na schôdzach výborov, podporiť alebo zúčastniť sa medziskupinových alebo neoficiálnych skupinových aktivít. V prípade Rady je uplatňovanie zásady podmienenosti ponechané na uváženie stáleho zastúpenia každého členského štátu.

Register lobistov

Jednoduchá identifikácia pomocou mena a adresy nestačí na skutočné pochopenie celého rozsahu záujmov lobistických organizácií. Tie by tiež mali zverejniť, aké záujmy zastupujú, na aké politiky sa zameriavajú, aké sú ich ľudské a finančné zdroje a prípadne zdroje ich financovania, ako aj klientov v prípade ich zastupovania.

Takýto rozsah kľúčových informácií je však zriedkavý. Z 15 členských štátov, ktoré v tej či onej forme vedú verejný register lobistov, väčšina nedosahuje štandardy TI.

AKO REGULUJÚ LOBING EÚ A JEJ ČLENSKÉ KRAJINY

Iba register Francúzska, Nemecka, Fínska a Register transparentnosti EÚ sa približujú k poskytovaniu primeraných informácií a takmer úplnému pokrytiu verejných inštitúcií, na ktoré sa lobisti zameriavajú.

Rakúsko, Litva a Írsko sa blížia k ideálu, vynechávajú však niektoré kľúčové informácie. V prípade Cyperského registra sa na papieri sa zdá, že obsahuje širokú škálu informácií vrátane povinnosti zverejňovať skutočných vlastníkov lobistických organizácií. Od vzniku v máji 2023 sa však doň zaregistrovalo celkovo nula organizácií, čo poukazuje na vážne nedostatky v jeho presadzovaní. Podobný problém má aj Grécky register so 17 registráciami.

Francúzsko, Nemecko a register EÚ uplatňujú osvedčené postupy vyžadujúce od lobistov, aby zverejnili svoje prepojenia na iné organizácie, či už ide o klientov, podnikateľské združenia alebo koalície občianskej spoločnosti. To výrazne uľahčuje sledovanie celej siete možných vstupných bodov s verejnými činiteľmi.

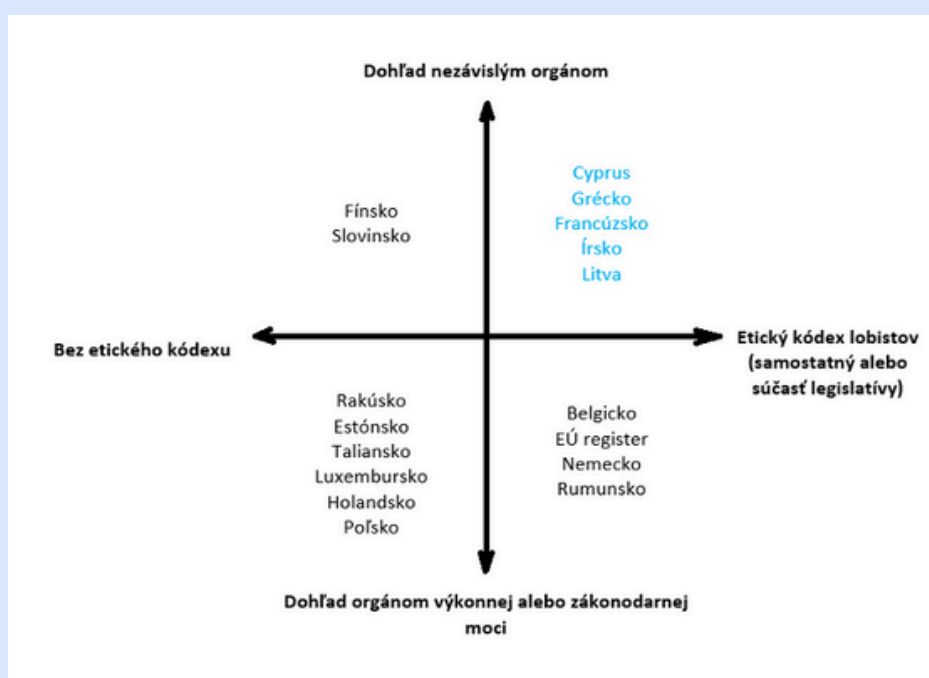
Register transparentnosti na úrovni EÚ patrí k najpokročilejším. Lobisti poskytujú rozsiahle informácie vrátane zdrojov financovania v prípade organizácií občianskej spoločnosti alebo príjmov získaných od klientov v prípade sprostredkovateľov. Hoci nie je povinný pre všetky inštitúcie EÚ, jeho veľkosť narástla na viac ako 12 000 organizácií, čím pokrýva značnú časť lobistov pôsobiacich v Bruseli.

Kódex správania

Je nevyhnutné, aby činnosť lobistov bola profesionalizovaná súborom noriem a usmernení, ktoré upravujú ich interakcie s verejnými činiteľmi. Ideálne by mal byť takýto kódex správania centrálne záväzný a pod dohľadom nezávislého orgánu s vyšetrovacími a sankčnými právomocami na stíhanie organizácií, ktoré porušujú etické pravidlá.

AKO REGULUJÚ LOBING EÚ A JEJ ČLENSKÉ KRAJINY

Nezávislý dohľad zabezpečuje, že všetky lobistické organizácie fungujú v rovnakých podmienkach a presadzujú kultúru integrity mimo politickej arény. Zo všetkých skúmaných systémov má len päť členských štátov EÚ centrálny záväzný kódex, na ktorý dohliada nezávislý orgán.

Nezávislí strážcovia môžu tiež aktívne prenasledovať lobistov, ktorí sa nezaregistrujú alebo neohlásia svoju činnosť, aj keď im to zákon nariaďuje. Napríklad, komisia Irish Standards in Public Office vydala v roku 2022 celkovo 189 oznámení o potenciálnom stíhaní lobistov, ktorí nespĺnili svoje oznamovacie povinnosti, čo viedlo k takmer úplnému dodržiavaniu zo strany porušujúcich strán.²¹

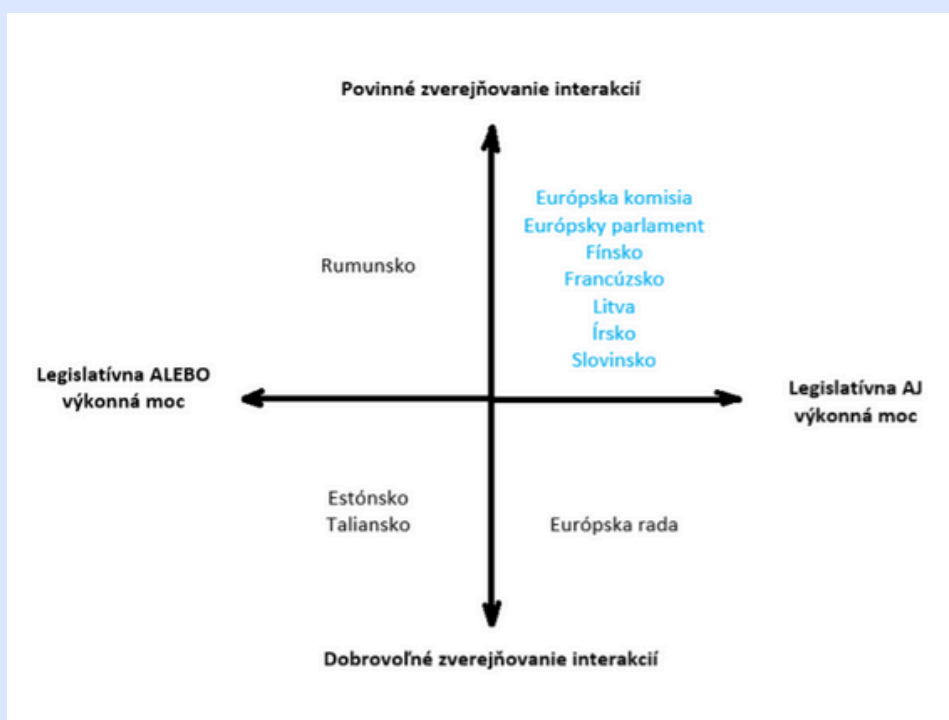
Francúzsky Vysoký úrad pre transparentnosť vo verejnom živote skontroloval v tom istom roku 77 subjektov, pričom 61 % z nich sa zaregistrovalo. Francúzsky orgán tiež ako jeden z prvých začal vyšetrovanie kvôli poskytnutiu nepravdivých alebo zavádzajúcich informácií verejným činiteľom. Schopnosť presadzovať kódexy správania ochromuje nedostatok zdrojov na vedenie vyšetrovania.

AKO REGULUJÚ LOBING EÚ A JEJ ČLENSKÉ KRAJINY

Systém EÚ je sužovaný nedostatočným financovaním, čo je prekážkou v správnom presadzovaní pomerne silného etický súboru pravidiel pre lobistov. Iba desať zamestnancov na plný úväzok tak dohliada na aktivity viac ako 12 000 organizácií aktívnych v Bruseli. Aj to však viedlo k vyšetrovaniu údajných porušení kódexu v 68 prípadoch. Nemecko v registri proaktívne zverejňuje organizácie, ktoré si nesplnili svoje povinnosti. Ide až o 17-percent všetkých záznamov, väčšina z nich odmietla poskytnúť finančné údaje.

Lobistická stopa

Zverejňovanie interakcií medzi verejnými činiteľmi a lobistami je poslednou skladačkou v systéme transparentnosti a integrity systému zastupovania záujmových skupín. Verejnosti poskytuje informácie, ktoré sú kľúčové k tomu, aby mohli byť lobisti braní na zodpovednosť. Poskytuje cenné informácie o prístupe k verejným činiteľom a empirické dôkazy o monopolizácii rozhodovacieho procesu.

AKO REGULUJÚ LOBING EÚ A JEJ ČLENSKÉ KRAJINY

Celkovo je v súčasnosti 6 členských štátov EÚ a dve inštitúcie EÚ, ktoré proaktívne zverejňujú takéto interakcie.

Forma sa značne líši. Napríklad, francúzski občania môžu sledovať lobistické aktivity prostredníctvom 66900 správ zverejnených v registri od jeho založenia. Správy obsahujú informácie o cielenej politike alebo legislatíve, účele činnosti a kategórii interakcie.

Írsko a Litva podobne zverejňujú správy o lobistických aktivitách, pričom Litva má jedinečný systém krížového overovania, v rámci ktorého sú verejní činitelia aj lobisti poverení zverejňovať svoje interakcie vrátane poskytovania presných právnych odkazov na cieľovú legislatívu.

Slovinsko, Rumunsko, Európska komisia a Európsky parlament zverejňujú priame lobistické kontakty (osobné alebo elektronické) vrátane účelu týchto stretnutí. Pre Európsku komisiu to znamená 21 191 stretnutí zverejnených od začiatku mandátu Ursuly von der Leyenovej, zatiaľ čo europarlament za rovnaké obdobie zverejnil 56 892 schôdzok.

Hoci má viac ako polovica členských štátov určité formy pravidiel pre lobistické aktivity v praxi väčšina posudzovaných rámcov nepostačuje na ochranu verejných orgánov pred nenáležitým vplyvom. Je to spôsobené kombináciou nedostatkov v ich definíciách, nedostatkom zverejnených informácií v ich registroch, nevymáhateľnými kódexmi alebo absenciou zverejňovania interakcií s lobistami.

ČESKÁ CESTA K LOBINGOVÉMU ZÁKONU

*Kolektiv autorů Transparency International Česká republika:
Monika Krejčí, Lucie Vilimovská, Jan Dupák, David Kotora*

Zákon o lobbování byl v České republice schválen v dubnu 2025 Poslaneckou sněmovnou, následně pak v květnu Senátem. Nyní čeká na podpis prezidenta republiky. Zákon by měl nabýt účinnosti 1. července 2025. Česko se tak stalo 16. členským státem EU, ve kterém funguje regulace lobbingu.

Historické pokusy o nastavení pravidel

První diskuze o tom, zda regulovat či neregulovat lobbing vznikaly již před více než patnácti lety. V roce 2011 došlo ke zřízení rejstříku transparentnosti – tedy jakémusi lobbistickému registru – pro Evropský parlament a Evropskou komisi. Úvahy o zavedení obdobného nástroje na české úrovni tak byly nasnadě i v kontextu dlouhodobě probíhajících korupčních kauz, ve kterých byli a dosud jsou tzv. „překupníci s vlivem“ médii chybně označováni za lobbisty.

Tato skutečnost je i mezi hlavními body nutnosti přijetí zákona v důvodové zprávě: „Bezpečnostní informační služba ve svých výročních zprávách opakovaně upozorňuje na nežádoucí ovlivňování rozhodování veřejných činitelů lobbisty. Přestože jde zpravidla o činnost podle platných norem legální, nemusí jít o činnost zcela legitimní, neboť výsledkem takových snah bývá prosazení partikulárních zájmů na úkor zájmu veřejného. Takové lobbování se často týká tvorby právních předpisů nebo strategických dokumentů v oblastech hazardních her, zdravotnictví, dopravy, finančnictví, energetiky atd.“

Tento mediální narativ se posléze propisuje i do veřejného sentimentu, kdy je lobbing vnímán v Česku spíše pejorativně. Od úvah o potenciálu regulace ke vzniku současného zákona však vedla dlouhá cesta. Různé návrhy již s konkrétními paragrafy se vícekrát probojovaly až do fáze rozpravy zákonodárným sborem, nikdy však nedošlo k finálnímu schválení, protože návrhy zákona narážely na naprosto zásadní odpor části zákonodárců.

ČESKÁ CESTA K LOBBINGOVÉMU ZÁKONU

*Kolektiv autorů Transparency International Česká republika:
Monika Krejčí, Lucia Vilimovská, Jan Dupák, David Kotora*

V letech 2009 až 2020 probíhá o regulaci lobbování v Česku první významnější expertní a částečně i politická debata. První návrh zákona o lobbování byl předložen v roce 2009, inspirován slovenským návrhem regulace z roku 2005, přepracovaná podoba se pak dostala až do Senátu, který jej však v roce 2010 zamítl. Poslední neúspěšný návrh pak vypracovala vláda pod vedením Andreje Babiše a dostala jej až do 3. čtení v Poslanecké sněmovně ČR,¹ tehdejší vláda však nezvládla zákon prohlasovat do konce svého funkčního období.

Zlom v debatě způsobený Národním plánem obnovy

V roce 2021, již během vlády Andreje Babiše a projednávání tehdejšího návrhu zákona o lobbování, nastal zlom v debatě o regulaci lobbování. Česká republika zařadila přijetí legislativních pravidel lobbingu mezi reformy **Národního plánu obnovy**.² Ten je českou verzí programu Recovery and Resilience Facility Evropské unie sloužící k obnově po covidové pandemii, a to s horizontem do 30. června 2026. Jeho primárním cílem je obnovení hospodářství a podpora společenské a ekonomické stability – jeho důležitými akcenty jsou digitalizace a zelená transformace. Přijetí zákonných pravidel pro lobbování se tak stalo jednou z podmínek pro vyplacení evropských peněz z Národního plánu obnovy, i když přímo na podporu reformy z tohoto mimořádně velkého programu nešla ani koruna.

Lze konstatovat, že bez této pobídky by diskuze pravděpodobně pokračovaly do dnešního dne a žádný zákon by přijat nebyl. Současná vláda si toto téma proaktivně neosvojila a v jejím programovém prohlášení se tak nevyskytuje.

To, že „musíme zákon schválit kvůli Bruselu“ se nepřekvapivě stalo mantrou drtivé většiny zástupců politického spektra při projednávání zákona o regulaci lobbování. Ostatně nejedná se o první a zcela jistě ani ne poslední příklad přenášení odpovědnosti za normotvorbu na Evropskou unii.

¹ www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=565

² Národní plán obnovy je soubor reforem a investic pro posílení odolnosti České republiky vůči budoucím hrozbám. Je financovaný z Nástroje pro oživení a odolnost EU. Slovensko má obdobný Plán obnovy a odolnosti SR.

ČESKÁ CESTA K LOBBINGOVÉMU ZÁKONU

*Kolektiv autorů Transparency International Česká republika:
Monika Krejčí, Lucie Vilimovská, Jan Dupák, David Kotora*

Stejně tak ovlivnil schvalovací proces časový termín pro splnění této povinnosti. Je však vhodné připomenout, že vznik zákona si do podmínek pro vyplacení EU peněz vložila sama Česká republika, nikdo z Bruselu ani odjinud nám tuto povinnost nevnutil, jak mimo jiné upozornila na mezinárodní konferenci k lobbyingu pořádanou Transparency International ČR v lednu tohoto roku v Praze.³

Nový zákon a klikatá cesta k jeho přijetí

Poháněna evropskou finanční pobídkou, ideologickým tlakem České pirátské strany, která v té době tvořila součást koaliční vlády ve složení (koalice SPOLU – ODS, TOP 09, KDÚ-ČSL – STAN, Piráti) vedenou premiérem Petrem Fialou (ODS) a částečně také dlouholetým voláním protikorupčních organizací, včetně Transparency International ČR, po regulaci, připravilo Ministerstvo spravedlnosti, jakožto gestor této legislativy, návrh nového předpisu.

Trvalo více než rok a půl, než se na finální podobě shodla koaliční vláda. Dalších 400 dní probíhala debata ve Sněmovně, v dolní komoře Parlamentu ČR. Ta se stala přehlídkou rozmanitosti poslaneckých taktik s cílem oddálit schválení, nebo alespoň maximálně rozmělnit obsah návrhu. Zároveň jsme při diskuzích dostali příležitost pozorovat schopnosti lobbistů prolobbovat si výjimky z navrhovaných povinností, jako například návrh na vypuštění asistentů poslanců a senátorů ze seznamu lobbovaných, nebo vyčlenění státních a polostátních firem ze seznamu lobbovaných, ale i lobbujících.

Senát, horní komora Parlamentu ČR, měla na schválení návrhu měsíc. Legislativní proces byl dokončen podpisem Prezidenta a publikací nového zákona o regulaci lobbování ve Sbírce zákonů dne 12. června. Účinnost zákona je nastavena od 1. července 2025.

³ www.transparency.cz/lex-lobbying-se-blizi-blyska-se-lobbistum-na-lepsi-casy-nebo-naopak/

ČESKÁ CESTA K LOBINGOVÉMU ZÁKONU

*Kolektiv autorů Transparency International Česká republika:
Monika Krejčí, Lucia Vilimovská, Jan Dupák, David Kotora*

- Na podzim roku 2021 po volbách do Poslanecké sněmovny na Ministerstvo spravedlnosti nastupuje ministr Pavel Blažek (ODS)
- V letech 2021 až 2024 probíhá legislativní proces.
- 24. ledna 2024 vláda Petra Fialy (ODS) projednává návrh zákona o lobbování předložený Ministerstvem spravedlnosti.
- 6. března 2024 vláda Petra Fialy (ODS) schválila návrh nového zákona o lobbování.
- 16. dubna 2025 Poslanecká sněmovna ve třetím čtení schvaluje zákon o lobbování.
- 21. května 2025 Senát schválil zákon o lobbování tak, jak jej obdržel od Sněmovny.
- 3. června 2025, prezidenta Petra Pavla zákon podepisuje.
- 12. června je zákon zveřejněn ve Sbírce listin.

O co vlastně v zákoně jde

I přesto, že došlo k určitým změnám ve finální podobě zákona oproti původní verzi z pera Ministerstva spravedlnosti, principiální cíle zůstávají a oproti nim budeme hodnotit *ex post* přínos zákona. **Jedná se konkrétně o cíle:**⁴

- Stanovit jasná pravidla pro lobbování a vymezení této činnosti jako standardní aktivity v rámci legislativního a rozhodovacího procesu na centrální úrovni.
- Zvýšit transparentnost lobbistické činnosti ve vazbě na přijaté právní předpisy zavedením systémů zveřejňování styků lobbovaných a lobbistů.
- Posílit transparentnost legislativního a rozhodovacího procesu.
- Umožnit systematickou veřejnou kontrolu v této oblasti, která přispěje k omezení nežádoucích aktivit a posílení důvěry veřejnosti.
- Eliminovat množství nežádoucích jevů, které mohou být s lobbingem spojené (korupce, střet zájmů, klientelismus).

⁴ Cíle byly převzaty z důvodové zprávy k návrhu zákona o regulaci lobbování: [ODok Portál - VeKLEP - Návrh zákona o regulaci lobbování](#)

ČESKÁ CESTA K LOBBINGOVÉMU ZÁKONU

*Kolektiv autorů Transparency International Česká republika:
Monika Krejčí, Lucie Vilimovská, Jan Dupák, David Kotora*

Jedná se o zcela nový předpis v českém právním řádu, který netransponuje žádnou existující evropskou legislativu. Tvůrci se však do určité míry inspirovali vícero zahraničními praxemi při přípravě zákona např. Rakousko, Slovinsko, Polsko, Irsko, Evropská unie.⁵ Dokument stanoví **základní pravidla hry pro lobbování**. Vytváří definici lobbyingu, lobbisty a lobbovaného. Rozděluje aktivity, které do lobbování spadají a které ne. Dává právní základ pro vznik registru lobbistů a jejich kontaktů s lobbovanými.

Jaká jsou klíčová ustanovení zákona

Lobbováním se rozumí přímé ovlivnění jednání lobbovaného při přípravě právních předpisů, věcných záměrů zákona, opatření obecné povahy, koncepčních dokumentů a mezinárodních smluv. Je důležité objasnit, že zákon se tak nevztahuje na lobbying probíhající v souvislosti s exekutivními kroky, jako například veřejnými zakázkami, národními či evropskými dotacemi a granty. Zákon dále taxativně vyjmenovává činnosti a aktivity, které se mezi lobbying (v kontextu tohoto zákona) neřadí. Jedná se například o výkon petičního práva, veřejnou konzultaci, ale i komunikaci prostřednictvím masových médií. To je důležité v kontextu stále přibývajících snah některých evropských vlád omezovat občanskou společnost ve svých komunikačních a advokačních aktivitách. V České republice byl zvolen racionální a participaci neomezující přístup.

Lobbistou se rozumí jakákoliv osoba, která soustavně lobbuje a je zapsána v registru lobbování. Určujícím parametrem tak je to, zda vykonáváte činnost lobbyingu dle zákonné definice. Oproti jiným zahraničním úpravám je v České republice irelevantní, jaký je váš předmět podnikání, jaká je právní forma vaší organizace, či na jakém pracovně-právním či jiném právním základě ovlivňování legislativního procesu provádíte. Do definice lobbisty tak spadají jednotlivci i organizace včetně zákonem zřízených komor a asociací, zástupců měst a obcí, či státem vlastněných firem.⁶

⁵ viz Závěrečná zpráva RIA <https://odok.gov.cz/portal/veklep/material/ALBSCLNJNW48/ALBSCLNKBH56>

⁶ U fyzických a právnických osob, které stát převážně financuje, uplatňuje v nich rozhodující vliv nebo jmenuje nebo volí více než polovinu členů v jejím statutárním nebo kontrolním orgánu není za lobbování považována komunikace, která směřuje k lobbovanému na ministerstvu.

ČESKÁ CESTA K LOBINGOVÉMU ZÁKONU

*Kolektiv autorů Transparency International Česká republika:
Monika Krejčí, Lucie Vilimovská, Jan Dupák, David Kotora*

Zákon pamatuje i na ochranu osob, pro které by uveřejnění informací o tom, že lobbují mohlo představovat riziko ohrožení života či zdraví ve státech, které nelze považovat za bezpečné země. Jedná se o reakci na oprávněné obavy řady lidskoprávních organizací, se kterou nelze nesouhlasit.

Do taxativního výčtu **lobbovaných** patří poslanci, senátoři, členové vlády, náměstci, vedoucí kabinetu, ale také vedoucí pracovníci ústředních státních orgánů jako například Rady pro rozhlasové a televizní vysílání či Nejvyššího kontrolního úřadu. Zákon dále řadí mezi lobbované ty osoby, které poskytují poradenské služby výše uvedeným zástupcům výkonné moci.

Mezi lobbované však bohužel nepatří asistenti zákonodárců – protikorupčními organizacemi často kritizovaná výjimka, protože právě asistenti se mohou stát snadným nástrojem pro obcházení zákona. Ačkoliv nemají přímou rozhodovací pravomoc, mohou mít asistenti velmi velký vliv na zákonodárce a často fungují jako prostředníci v komunikaci.

Předpokladem pro vznik oprávnění k lobbování je zápis lobbisty do registru. Ten spravuje Ministerstvo spravedlnosti, je veřejně dostupný a kdokoli si tak může v rejstříku hledat informace o tom, kdo je registrovaným lobbistou v České republice. Poprvé se tak budeme mít možnost – byť s určitou mírou neúplnosti – dozvědět, kolik lobbistů v České republice působí. Kromě tohoto bude v registru k nalezení minimálně dvakrát ročně výkaz lobbisty o jeho kontaktech s lobbovanými ve vztahu k jeho konkrétním lobbistickým cílům.

Na tuto povinnost lobbisty se váže *de facto* jediná povinnost lobbovaného. Ten musí v odůvodnění svých legislativních návrhů zpracovat **tzv. lobbistickou stopu**.

ČESKÁ CESTA K LOBINGOVÉMU ZÁKONU

Kolektiv autorů Transparency International Česká republika:
Monika Krejčí, Lucie Vilimovská, Jan Dupák, David Kotora

Zde bohužel došlo k citelnému rozmělnění původní myšlenky, aby bylo v odůvodnění návrhu jasně zpracované, kdo, proč a s jakým cílem daného poslance či senátora lobboval a zda byl ve své činnosti úspěšný. Namísto toho bude muset lobbovaný pouze uvést jméno, příjmení a název organizace, kterou lobbista zastupoval – bez jakéhokoliv kontextu, vysvětlení či přiznání vlivu na finální podobu návrhu předpisu. V původní verzi předkládaného návrhu měly být nesoulady řešeny institutem námítky:

Námítka proti údajům uvedeným v lobbistické stopě právního předpisu

(1) Lobbista, který lobboval u lobbovaného, je oprávněn podat proti údajům uvedeným v lobbistické stopě právního předpisu podle zákona o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv písemně námitku pro
a) nepravdivost údaje uvedeného v lobbistické stopě, pokud se tento údaj lobbisty týká, nebo

b) skutečnost, že lobbovaný v údajích uvedených v lobbistické stopě neuvedl lobbování, které vůči němu lobbista uskutečnil.

(2) Lobbovaný zaznamená písemnou námitku lobbisty, který u lobbovaného lobboval, do 30 dní ode dne doručení písemné námítky, do lobbistické stopy.

(3) Pokud lobbovaný námitku proti údajům uvedeným v lobbistické stopě podle odstavce 2 do lobbistické stopy nezaznamená, může lobbista, který lobboval u lobbovaného, podat námitku písemně Úřadu. Úřad námitku zaznamená do lobbistické stopy bez zbytečného odkladu poté, co lobbista, který lobboval u lobbovaného, osvědčí, že vůči lobbovanému písemně uplatnil námitku a že uplynula lhůta podle odstavce 2.

Kámen úrazu bude ve vymáhání

Zákon pamatuje na sankce při nedodržení zákona, které nejsou ve své maximální výši zanedbatelné.

ČESKÁ CESTA K LOBINGOVÉMU ZÁKONU

*Kolektiv autorů Transparency International Česká republika:
Monika Krejčí, Lucie Vilimovská, Jan Dupák, David Kotora*

Bude-li například lobbista opakovaně lobbovat bez oprávnění nebo uvede v registru nepravdivé údaje může mu být uložena pokuta až do výše 1 000 000 Kč nebo do výše 3% aktiv právnické osoby. V krajním případě lze dokonce uvažovat o zákazu činnosti.

Co však zákon nedokáže zajistit jsou personální, organizační a finanční **kapacity na dohled** nad dodržování nových pravidel. A tato vláda dává konzistentně najevo, že žádné dodatečné prostředky na vymáhání zákona nevyčlení. Kontrola plnění nových povinností tak zřejmě spadne na bedra médií, veřejnosti či watchdogových organizací jako je právě Transparency International ČR, namísto státu jakožto garanta regulace a toho, kdo může udělovat sankce.

Závěrem...

Na novou regulaci lobbování je třeba nahlížet realisticky a nemít přehnaná očekávání. Přijetí nového zákona je zcela jistě krokem správným směrem, avšak žádný zákon není samospasný. Neméně důležitá bude míra dodržování a vymáhání v praxi.

Jak bylo zmíněno, zákon má podle našeho názoru několik slabých míst - především vypuštění asistentů poslanců a senátorů ze seznamu lobbovaných, absence tzv. „lobbistické stopy“ a faktická absence vzájemné kontroly ve vztahu lobbisty a lobbovaného, a v neposlední řadě slabá vymahatelnost a kontrola nad dodržováním pravidel. Panuje oprávněná obava, že tato slabá místa přinesou pouze slabé výsledky v původně zamýšlených přínosech regulace. Především absence lobbistické stopy a vzájemné kontroly zveřejněných informací mezi lobbisty a lobbovanými povede k snížení informační hodnoty, kterou regulace přinese, a hlavní díl nutnosti monitoringu zůstane na médiích a watchdogových organizacích. Reputaci lobbingu, která je léta zatížena negativními pseudo-asociacemi s korupcí, kupčením s vlivem a jinými pochybnými aktivitami, mají v rukách nejen stát skrze tento zákon, ale především

ČESKÁ CESTA K LOBINGOVÉMU ZÁKONU

*Kolektiv autorů Transparency International Česká republika:
Monika Krejčí, Lucía Vilimovská, Jan Dupák, David Kotora*

profesionální lobbisté, kteří svou práci vykonávají transparentně a přispívají tak k dlouhodobé udržitelnosti tohoto odvětví.

Lobbing je přirozenou a přínosnou součástí rozhodovacích procesů v demokratických zemích. Není proto žádoucí vymýtit ho, ale kultivovat směrem k vyšším standardům transparentnosti, etiky a integrity na obou stranách.

Celý zákon je ke stažení [zde](#).

KRÁTKA HISTÓRIA SLOVENSKÝCH POKUSOV A OMYLOV

V minulosti už bolo u nás viacero pokusov o zakotvenie lobingu do právneho poriadku Slovenskej republiky.

V roku 2005 vláda schválila návrh zákona o lobingu, ktorý predložil v tom čase minister spravodlivosti Daniel Lipšic. V parlamente však tento zákon neprešiel. Cieľom bolo stransparentniť komunikáciu medzi orgánmi štátnej správy a lobistami - osobami, ktoré presadzujú záujmy podnikateľov alebo iných skupín spoločnosti. Návrh zákona spočíval aj v tom, že lobing sa mal stať voľnou živnosťou, teda riadnou podnikateľskou činnosťou.

Ďalší pokus o prijatie zákona o lobingu bol v máji 2013, kedy poslanci predložili do NR SR návrh, no ten v septembri parlament neprijal.

O rok na to poslanci za hnutie KDH predložili opäť do parlamentu rovnaký návrh zákona o lobingu ako v roku 2013. Podobný návrh predložili do parlamentu aj poslanci za stranu NOVA, ktorý vychádzal z návrhu zákona z roku 2005. Návrh zákona definoval, kto môže byť lobista a za akých podmienok môže lobing vykonávať, stanovoval podmienky, za akých sa môže lobing uskutočniť, práva a povinnosti lobistov a verejných funkcionárov.

Lobista podľa návrhu mal vykonávať lobing na základe žiadosti klienta alebo vo svoj prospech. Lobovať by mohli u verejných funkcionárov, ktorých taxatívny výpočet mal ustanoviť zákon. Podmienkou pre výkon lobingu bolo zaregistrovanie lobistu do zoznamu, ktorý vedie ministerstvo vnútra. Lobista mal podľa návrhu uviesť o.i. informáciu, v akej oblasti vykonáva alebo plánuje vykonávať lobing.

Strana SMER-SD tento návrh opozičných poslancov odmietla. Poslanec za Smer-SD Anton Martvoň uviedol, že tieto návrhy zákonov by sa mohli negatívne obrátiť proti bežným občanom, proti tripartite, proti sociálnym partnerom, profesijným komorám, proti cirkvi, ale aj proti mimovládny neziskovým organizáciám.

KRÁTKA HISTÓRIA SLOVENSKÝCH POKUSOV A OMYLOV

„Na to, aby sa poslanci oboznamovali s problémami jednotlivých skupín obyvateľstva, netreba zákon o lobingu. Poslanci sú povinní sami chodiť medzi bežných ľudí a nie čakať v NR SR v kancelárii, kým ich osloví nejaký lobista s visačkou, ktorý sa už bude môcť nekontrolovane a voľne pohybovať po NR SR,“ konštatoval Martvoň. Poslanec tvrdil, že doterajšia právna úprava plne vyhovuje. Problematiku lobingu považoval za komplikovanú a pojem lobingu sa podľa neho v slovenských podmienkach nedal presne definovať alebo vymedziť.

Ani jeden z návrhov zákonov nebol v NR SR prijatý.

Ďalší pokus o prijatie zákona o lobingu predložili poslanci hnutia SME rodina v septembri 2016. Podľa návrhu právnej normy mal mať lobista právo zúčastňovať sa verejných schôdzí NR SR a jej výborov a na rokovaní poradných orgánov ústredných orgánov štátnej správy. Ak by splnil zákonné podmienky, mal tiež môcť vystúpiť s časovo ohraničeným príspevkom. Lobista mal zároveň dostať možnosť požadovať, aby jeho stanovisko bolo zverejnené vecne príslušným orgánom verejnej moci. Ani tento návrh zákona však parlament neprijal.

Posledný pokus o prijatie právnej úpravy lobingu predložili poslanci NR SR za stranu SNS v súvislosti s „ťažením“ proti mimovládny organizáciám a predložením návrhu zákona o mimovládnych organizáciách. Návrh zákona najprv počítal s označovaním týchto mimovládnych organizácií za „organizácie so zahraničnou podporou“, ak prijímajú dary zo zahraničia, no keď sa ukázalo, že tento návrh zákona môže byť v rozpore s právom Európskej únie, poslanci predložili pozměňujúci návrh, ktorý mal upravovať podmienky lobingu len vo vzťahu k vybraným mimovládny organizáciám.

KRÁTKA HISTÓRIA SLOVENSKÝCH POKUSOV A OMYLOV

Návrh však narazil na kritiku verejnosti, mimovládnych organizácií i verejného ochrancu práv Róberta Dobrovodského, ktorý upozornil, že regulácia by sa mala vzťahovať na všetky subjekty, nielen na mimovládne organizácie a legislatívu považoval za nejasnú a nedostatočne premyslenú. Podobne sa vyjadrila aj splnomocnenkyňa vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti Simona Zacharová, ktorá vyzvala poslancov, aby návrh neprijali.

Návrh zákona parlament prijal no bez časti týkajúcej sa problematiky lobingu. Do dnešného dňa tak nebola prijatá žiadna právna úprava týkajúca sa lobingu.

V súčasnosti ministerstvo vnútra oznámilo, že dňa 20.05.2025 zorganizovalo prvý okrúhly stôl k pripravovanému zákonu o lobingu. Podujatím, ktoré otvoril štátny tajomník rezortu vnútra Michal Kaliňák, sa začala odborná diskusia o potrebe legislatívne upraviť túto oblasť na Slovensku.

„Lobing nie je strašiakom, ak má jasne stanovené pravidlá. Hrozbou sa stáva až vtedy, keď sa deje v tieni, mimo verejnej kontroly. Práve preto chceme nastaviť jasné a transparentné rámce pre lobistov aj tých, ktorí sú ich cieľom. Zároveň je pre nás dôležité odlíšiť lobing od občianskej participácie, ktorá má v demokratickej spoločnosti nenahradiiteľné miesto,“ uviedol štátny tajomník Michal Kaliňák.

LOBING V TIENI A AKO TO (NE)FUNGUJE

Nadácia Zastavme korupciu spravila analýzu lobingu na Slovensku. Zo 150 poslancov NR SR len siedmi boli ochotní zverejniť svoje pracovné stretnutia so záujmovými organizáciami a inými lobistami, ktorí sa snažia ovplyvňovať ich rozhodnutia pri prijímaní zákonov. Všetci sa zhodujú, že takéto kontakty sú pre nich prospešné, pretože im dávajú dôležitý pohľad z praxe a spätnú väzbu.

Ich slovenskí kolegovia v Európskom parlamente musia svoje stretnutia s lobistami zverejňovať povinne. Takto vykázali už 301 osobných kontaktov, pričom väčšinou išlo o schôdzky s lobistami z korporátneho sektora a nie s mimovládkami. Výsledky sú v kontraste s tým, ako sa vládna koalícia nedávno snažila presvedčiť verejnosť, že mimovládky sú jediní lobisti vo verejnom priestore.

Z 301 priznaných stretnutí slovenských europoslancov pripadá na mimovládne organizácie len 71. Priamo zástupcovia firiem u nich lobovali 75-krát a ich záujmové a profesné združenia 112-krát. To predstavuje 187 stretnutí s korporátnymi lobistami, teda 62% všetkých schôdzok.

Na Slovensku neexistuje žiadny register, kam by sa lobisti zapisovali. Je však možné urobiť si prehľad o ich počte pri pohľade do dostupných verejných štatistík. Ministerstvo vnútra vedie Register záujmových združení právnických osôb, kde sú rôzne organizácie rozdelené podľa krajov. Najviac ich je v bratislavskej župe a to viac ako dvesto. Najmenej v trenčianskom kraji s počtom 85.

Lepší prehľad ponúka Štatistický úrad. V jeho registri sa nachádza 76 stavovských organizácií, 1734 záujmových združení právnických osôb, 1555 nadácií a 65 479 združení, teda rôznych zväzov a spolkov ako Csemadok, Slovenský zväz chovateľov, Zväz priemyslu Slovenskej republiky a podobne. Urobiť rebríček najväčších lobistov na Slovensku dnes nie je možné, pretože chýba spoločná databáza.

LOBING V TIENI A AKO TO (NE)FUNGUJE

Na Slovensku sú známe prípady neregulovaného lobingu, na ktoré upozornili spravidla novinári. Súvisia s prijímanými zákonmi, ale aj s voľbou generálneho prokurátora.

Pri poslednej voľbe bývalý predseda SaS Richard Sulík priznal, že mu volal podnikateľ Michal Gučík, či by nemohol prijať kandidáta na šéfa prokuratúry Maroša Žilinku. Potvrdil to Sulík, ktorý Žilinku prijal, ale urobil by to vraj aj bez Gučíkovho telefonátu. Za lobing to nepovažoval.

Ešte vážnejšie okolnosti sprevádzali voľbu minulého GP Dobroslava Trnku, ktorému chýbali hlasy. Bývalá premiérka Iveta Radičová vypovedal v kauze kupovania poslancov, ako prebiehali oficiálne a neoficiálne rokovania a aj ako sa jej vyhrážali ublížením, v dôsledku čoho potom mala ochranku. Za Trnku mal vtedy lobovať aj Marián Kočner, obžalovaný z vraždy novinára, ktorý si odpykáva trest za falšovanie zmienek.

S Kočnerom mal kontakty aj Sulík. Tajne si ho nahrával a nahrávka unikla na verejnosť, je známa ako kauza Sasanka. Z ich rozhovoru je známe, že ho Sulík informoval napríklad aj o priebehu voľby GP.

O kupovaní hlasov poslancov sa hovorilo aj pri prijímaní zdravotníckej reformy, ktorá otvorila dvere súkromným spoločnostiam.

Napriek absencii pravidiel, na Slovensku existuje niekoľko profesionálnych lobistických firiem, ich fungovanie pred rokmi opísal ekonomický Týždenník Trend.⁷ Ako vyzerá lobing na Slovensku sprevádzaný úplatkami vypovedal pred políciou podnikateľ v IT oblasti Michal Suchoba. Tvrdil, že ak chcel získať zákazky na finančnej správe, musel uplácať. Za úplatok v súvislosti s rozhodovaním o daňových veciach bol neprávoplatne odsúdený guvernér Národnej banky Slovenska Peter Kažimír.

⁴ www.trend.sk/spravy/utajeny-svet-lobingu-ako-funguje-skutocnosti

LOBING V TIENI A AKO TO (NE)FUNGUJE

Viacerí svedkovia vypovedali, že rozhodnutia na polícii v minulosti vybavoval oligarcha Norbert Bodor. Ten je za to obžalovaný, spolu s podpredsedom parlamentu a bývalým šéfom polície Tiborom Gašparom. Bodor sa naďalej stretáva s verejnými funkcionármi, chodí napríklad za premiérom Robertom Ficom na Úrad vlády. Fico tvrdí, že s ním rozoberá bezpečnosť, novinárom na podrobnejšie otázky k téme neodpovedal.

V minulosti bol premiér na stretnutia so súkromným biznisom citlivejší. Exministrovi Jánovi Počiatkovi dal žltú kartu, keď ho novinári prichytili na jachte s finančníkom J&T Ivanom Jakabovičom. Stretli sa tesne predtým, ako sa rozhodlo o zmene centrálného kurzu koruny oproti euru. Podľa exministra financií Ivana Mikloša na obchodovaní s devízami následne zarobili spoločnosti J&T a Istrokapitál, ktoré tak získali stovky miliónov.

Niektoré známe prípady a indície vplyvu záujmových skupín na tvorbu zákonov:

1. Zákon o hazarde (2018–2019)

- Podľa viacerých investigatívnych zdrojov (napr. Aktuality.sk, Denník N) mal zákon silný lobing zo strany veľkých hazardných firiem. Pripomienky menších prevádzkovateľov boli často ignorované.
- Ministerstvo financií údajne rokovalo s Asociáciou zábavy a hier (AZAH), pričom návrh obsahoval časti, ktoré zjavne uprednostňovali veľkých hráčov.

2. Zákon o zdravotných poisťovniach (2010–2012)

- Počas vlády Ivety Radičovej boli pokusy o znárodnenie alebo reštrukturalizáciu zdravotných poisťovní. Súkromné poisťovne vtedy podľa správ TIS a médií silno lobovali a vstupovali do pripomienkovania návrhov.
- Pripomienky boli presadzované cez právnické kancelárie a think-tanky.

LOBING V TIENI A AKO TO (NE)FUNGUJE

3. Zákon o zbraniach (2022)

- Zaznamenané boli návrhy, ktoré zodpovedali požiadavkám zbrojárskeho priemyslu (najmä firmy Grand Power), najmä pri výnimkách a technických špecifikáciách.

4. Zmeny v zákone o verejnom obstarávaní (2020–2023)

- Viaceré paragrafy o zjednodušení procesu šité na mieru konzultačným a stavebným firmám. Transparency International upozornila, že niektoré návrhy pripravovali priamo „experti“ blízki asociáciám týchto odvetví.

5. Novely trestného zákona a poriadku (2024)

Prijaté zmeny privítali najmä advokáti trestne stíhaných osôb, ktorým sa skrátili tresty a premlčacie lehoty.

AKO NA LOBING NA SLOVENSKU? VÝCHODISKÁ PRE DOBRÝ ZÁKON

Aj z vyššie písaných skúseností zo zahraničia je zrejmé, že regulácia lobingu ešte nemusí znamenať zásadnú zmenu politickej kultúry v krajine. Ak nie je nastavená vhodne, môže ísť o nástroj, ktorého benefity môžu byť značne limitované či dokonca diskutabilné. O to viac je už v počiatočnom štádiu prípravy legislatívy kvalitne nastaviť očakávania a pomenovať úskalía.

Vhodným odrazovým mostíkom pre prípravu zmysluplnej a funkčnej regulácie lobingu na Slovensku sú aj princípy a definície vychádzajúce z medzinárodných skúseností. V nasledujúcej kapitole prinášame ich zhrnutie a rozvinutie do konkrétnejších záverov pre slovenský kontext.

Základné princípy:

Medzinárodné **štandardy Transparency International** definujú štyri základné zásady právneho rámca, vďaka ktorým môžu lobisti zohrávať konštruktívnu úlohu v spoločnosti a zároveň je zabezpečená ochrana verejných inštitúcií pred praktikami prekračujúcimi hranicu nenáležitého vplyvu:

- 1.Široká **definícia lobingu**, ktorá zahŕňa všetky organizované záujmové skupiny usilujúce sa o ovplyvňovanie rozhodovania. Táto definícia by mala minimálne pokrývať firmy, podnikateľské združenia, organizácie občianskej spoločnosti, konzultantov, advokátske kancelárie, think-tanky, akademické inštitúcie a, ak je to možné, aj odbory a náboženské skupiny.
- 2.Otvorený, verejne dostupný a **povinný register**, v ktorom musia organizácie zverejňovať kľúčové informácie o sebe, ako sú základné identifikačné údaje, zastupované záujmy, zapojené finančné a ľudské zdroje, zdroje financovania, klienti a spriaznené organizácie (ak sú relevantné).

AKO NA LOBING NA SLOVENSKU? VÝCHODISKÁ PRE DOBRÝ ZÁKON

3. Vynútitel'ný **Etický kódex**, ktorý zakazuje určité správanie, ako napríklad poskytovanie zavádzajúcich informácií, platenie za prístup, dosahovanie legislatívnych výsledkov prostredníctvom finančných či okázalých „protislužieb“ alebo zavádzanie o skutočných záujmoch, ktoré daná organizácia zastupuje (tzv. „astroturfing“).

4. „**Lobistická stopa**“ vo forme otvorene dostupného a proaktívneho zverejňovania informácií o stretnutiach a lobistických aktivitách.

Medzinárodné definície:

Ako referenčný rámec môžu slúžiť definície podľa **Medzinárodných štandardov pre reguláciu lobingu** publikovaných v roku 2015 spoločnou iniciatívou organizácií Transparency International, Access Info Europe, Sunlight Foundation a Open Knowledge.

1. Čo je lobing?

Tento pojem by mal zahŕňať akúkoľvek priamu alebo nepriamu komunikáciu s verejným činiteľom, ktorá je uskutočňovaná, riadená alebo usmerňovaná s cieľom ovplyvniť verejné rozhodovanie.

2. Kto je lobovaný?

Ide o akúkoľvek osobu s rozhodovacou právomocou (a jej poradcov), ktorá je zvolená, vymenovaná alebo zamestnaná v rámci výkonných alebo zákonodarných orgánov na národnej, regionálnej alebo nadnárodnej úrovni; v rámci súkromných subjektov vykonávajúcich verejné funkcie; ako aj v rámci medzinárodných verejných organizácií so sídlom alebo pôsobnosťou v príslušnej krajine.

3. Kto je lobista?

Vzťahuje sa na akúkoľvek fyzickú alebo právnickú osobu, ktorá sa venuje lobistickým aktivitám, či už v súkromnom, verejnom alebo kolektívnom záujme, za odmenu alebo bez nej.

4. Ovp'lyvňovanie rozhodovania vo verejnej sfére

Ide o tvorbu a novelizáciu legislatívy alebo iných regulačných opatrení; vypracovanie, zmenu a realizáciu verejných politík, stratégií a programov; ako aj pridelenie verejných zákaziek alebo grantov, administratívnych rozhodnutí či iných rozhodnutí týkajúcich sa verejných výdavkov.

AKO NA LOBING NA SLOVENSKU? VÝCHODISKÁ PRE DOBRÝ ZÁKON

Ako teda možno tieto princípy a definície spolu so zahraničnými skúsenosťami využiť pre zmysluplnú reguláciu na Slovensku? Kľúčové východiská sumarizujeme v nasledujúcich deviatich bodoch.

1. Definícia lobingu

Regulácia lobingu nemôže byť účinná, ak nezachytí kľúčových aktérov, ktorí sa snažia ovplyvňovať zákonodarnú alebo výkonnú moc. Zásadná je dostatočne široká, ale presná definícia lobistických činností. Tá by mala limitovať priestor pre masívnejšie vyhybanie sa povinnostiam, či už kvôli jej prílišnej všeobecnosti, alebo naopak, kvôli príliš úzkemu nastaveniu a množstvu výnimiek.

Ako racionálne sa javí počiatočné nastavenie regulácie predovšetkým na národnú úroveň. A to aj s ohľadom na to, že jej rozšírenie na regionálnu a lokálnu úroveň bez dôslednej prípravy a infraštruktúry, by kládlo vysoké nároky na vymožitelnosť a mohlo viesť k potenciálnemu znefunkčneniu nástroja.

Na druhej strane, vymedzenie regulácie iba na zákonodarnú moc a procesy spojené s prijímaním legislatívy by bolo nedostatočné. Žiaduce je, aby sa vzťahovala aj na výkonnú moc a kľúčové regulačné a kontrolné orgány, ako aj procesy ako sú štátne zákazky, obsadzovanie najdôležitejších verejných funkcií v štátnej sfére či prideľovanie dotácií alebo grantov zo štátnych zdrojov.

Zásadné je zároveň negatívne vymedzenie oblastí, na ktoré sa regulácia nevzťahuje, najmä v kontexte čoraz častejších snáh niektorých vládnych garnitúr v Európe obmedzovať občiansku spoločnosť v jej legitímnych a verejnoprospešných komunikačných a advokačných aktivitách. V Českej republike sa v roku 2025 do schválenej legislatívy táto skutočnosť premietla taxatívnym vymenovaním oblastí nespádajúcimi pod lobing, vrátane komunikácie cez masovokomunikačné prostriedky.

AKO NA LOBING NA SLOVENSKU? VÝCHODISKÁ PRE DOBRÝ ZÁKON

Definícia by mala implicitne vynímať z lobovania aj verejnú komunikáciu prostredníctvom internetu a sociálnych sietí.

Z hľadiska taxatívneho negatívneho vymedzenia je, napríklad, dôležité aj vyňatie aktivít súvisiacich s medzirezortným pripomienkovým konaním, vystúpeniami na verejných zasadnutiach výborov NR SR či počas verejných zhromaždení.

2. Povinné osoby

Lobista

Zásadné pre účinnú reguláciu lobingu je vymedzenie okruhu lobistov. Častým problémom sa v praxi ukazuje príliš úzke nastavenie zamerané iba na profesionálnych lobistov, alebo, naopak, príliš vágna definícia. Výpočet lobistov by mal vychádzať z kvalitnej zákonnej definície lobingu a vzťahovať sa na všetkých aktérov, ktorí dané aktivity smerom k lobovaným vykonávajú.

Podstatné je pritom vychádzať z princípu rovnakého prístupu a vyhnúť sa neopodstatneným výnimkám, ktoré budú systém deformovať, vytvárať diskriminačné prostredie a priestor pre obchádzanie zmyslu regulácie.

Aj v tomto prípade možno nedávno prijatú českú reguláciu považovať za pozitívny príklad, kde sú lobisti vymedzení aktivitami voči lobovaným a nie napríklad právnou formou. Medzi lobistov teda môžu patriť tak jednotlivci, ako aj právnické osoby či záujmové asociácie, komory a združenia.

Lobovaný

V prípade lobovaných sa ako najzmysluplnejší prístup javí taxatívne vymedzenie aktérov voči ktorým sa reguluje lobing. Zákon by mal teda vymedziť okruh verejných funkcionárov, pri ktorých je verejný záujem poznať, kedy, kým a v akej veci boli lobovaní.

AKO NA LOBING NA SLOVENSKU? VÝCHODISKÁ PRE DOBRÝ ZÁKON

Do výpočtu by pritom nemali spadať iba samotní vrcholní predstavitelia zákonodarnej a výkonnej moci, ale aj ďalšie osoby s vplyvom na ich rozhodovanie ako sú poradcovia alebo asistenti.

Práve vyradenie asistentov poslancov z okruhu lobovaných možno považovať za jednu zo slabín českej úpravy, cez ktorú je možné zmysel regulácie jednoducho obchádzať.

Medzi inštitúcie, kde existuje značný priestor na snahy o ovplyvňovanie, patria aj orgány, ktoré rozhodujú o pravidlách, zákonnosti postupov, cenách, licenciách, koncesiách, povoleniach, ale aj trestoch a sankciách. Do taxatívneho vymedzenia lobovaných by tak mali byť zaradené aj regulačné, kontrolné a vyšetrovacie inštitúcie.

Každá inštitúcia spadajúca do okruhu lobovaných by mala pravidelne aktualizovať zoznam verejných a ďalších funkcionárov, ktorí by mohli byť objektom lobovania s popisom ich pozícií a rozhodovacej zodpovednosti v danej inštitúcii.

3. Register lobingu

Nevyhnutným nástrojom na odlíšenie legitímneho lobingu od postranného je zavedenie povinného registra lobingu, do ktorého by mali byť okrem údajov o lobistoch zapisované aj informácie o lobovaných. Takéto zrkadlové evidovanie zvyšuje prehľadnosť lobistických aktivít a umožňuje verejnosti sledovať, kto a u koho sa snaží ovplyvniť verejné politiky.

Údaje z registra by mali byť nepretržite prístupné online prostredníctvom jednej webovej stránky. Dostupné by mali byť bezplatne, v strojovo čitateľnej podobe, s možnosťou exportu a indexovania webovými prehliadačmi. Informácie by tiež mali byť prepojené s ďalšími verejne prístupnými relevantnými databázami.

AKO NA LOBING NA SLOVENSKU? VÝCHODISKÁ PRE DOBRÝ ZÁKON

Nevyhnutným predpokladom pre efektívnosť registra a regulácie je povinné evidovanie lobistov, teda všetkých osôb a nimi zastupovaných subjektov, ktoré v príslušnom období vykonávali lobistické aktivity. Na rozdiel od modelu založeného na dobrovoľnosti umožní povinná registrácia jednoduchšie odhalenie aktérov usilujúcich sa o skryté ovplyvňovanie verejných funkcionárov v neprospech verejného záujmu.

Dôležitým je primerané nastavenie rozsahu údajov o osobách zapísaných v registri. Ten by mal byť jednoduchý a prehľadný a obsahovať základné identifikačné údaje o osobách a subjektoch na strane lobovaných aj lobistov. Pre podrobnosti o tematických okruhoch a povahe stretnutí je už vhodnejší pravidelne zverejňovaný výkaz transparentnosti.

Vhodné je aj stanovenie podmienky bezúhonnosti pre zaradenie do registra lobistov, resp. prekážku zápisu pre osoby odsúdené za úmyselný trestný čin. Možným riešením je aj upresnenie podmienky bezúhonnosti pre konkrétne trestné činy, ako je to napríklad v ČR.

Správu registra by bolo najvhodnejšie zveriť do pôsobnosti nezávislej verejnej inštitúcie, ktorá by mala mať okrem jeho spravovania v kompetencii aj dohľad nad dodržiavaním regulácie a udeľovanie sankcií. V podmienkach Slovenska by mohlo ísť napríklad o Úrad na ochranu oznamovateľov. Nevyhnutnou podmienkou, nech už pôjde o ktorúkoľvek inštitúciu, je aj vyčlenenie zodpovedajúcich kapacitných a finančných zdrojov na novú agendu.

4. Výkaz transparentnosti

Kľúčové z pohľadu účinnosti regulácie lobingu je zavedenie povinnosti pre lobistov pravidelne zverejňovať výkaz o lobistických aktivitách vo verejne prístupnom registri.

AKO NA LOBING NA SLOVENSKU? VÝCHODISKÁ PRE DOBRÝ ZÁKON

Príliš široký interval vykazovania znižuje aktuálnosť poskytovaných informácií a môže viesť k oslabeniu relevantnosti údajov v kľúčovom období rozhodovacieho procesu.

Z tohto hľadiska by bolo ideálnym zverejňovanie informácií v čase blízkom reálnemu, čo by však predstavovalo vysokú administratívnu záťaž pre lobistov, ktorými môžu byť nezriedka aj jednotlivci alebo malé organizácie. Nároky by neúmerne rástli aj na strane štátneho dohľadu nad vykazovanými dátami.

Medzi informácie pravidelne poskytované lobistami by mali patriť informácie popisujúce kontakty s lobovanými osobami, a to najmä informácie o identite lobistu a lobovaného, predmete a forme týchto aktivít, ako aj požadovaných výsledkoch. Zápis by mal obsahovať tiež informáciu, v koho mene lobista vystupoval a kto bol konečným adresátom lobingu, ako aj informácie o prípadných dodatočných finančných a nefinančných výdavkoch použitých na lobovanie.

Pre obmedzenie administratívnej záťaže je dôležité aj technické riešenie, ktoré by malo umožňovať jednoduché vyplnenie a odoslanie výkazu. K zníženiu zaťaženia môže prispieť aj odbremenenie od povinnosti zasielať prázdny výkaz pre obdobie, v ktorom lobista nevykonával žiadne lobistické aktivity.

Na tomto mieste treba opäť pripomenúť nevyhnutnosť precíznej zákonnej definície lobistických aktivít, aby nevznikali pochybnosti o zápisoch. To sa týka aj negatívneho vymedzenia aktivít súvisiacich napríklad s medzirezortným pripomienkovým konaním, vystúpeniami na verejných zasadnutiach výborov NR SR či počas verejných zhromaždení.

5.Lobistická stopa

Kľúčovým komponentom pre funkčnú reguláciu lobingu vo verejnom záujme je aj zverejňovanie lobistickej stopy na strane lobovaných.

AKO NA LOBING NA SLOVENSKU? VÝCHODISKÁ PRE DOBRÝ ZÁKON

Evidovanie takýchto stretnutí priamo v Registri lobingu by umožnilo párovanie informácií od lobistov aj lobovaných a jednoduchšie odhaľovanie chýbajúcich informácií o lobistických kontaktoch.

Alternatívou je evidovanie a zverejňovanie lobistických kontaktov v podobe verejných diárov lobistov a to na webstránkach zákonom vymedzených inštitúcií. Diáre by mali ideálne obsahovať základné údaje párovateľné s výkazmi transparentnosti zverejňovanými lobistami.

Dôležitým opatrením je aj zavedenie lobistickej stopy do legislatívnych materiálov, ktoré by pred finálnou fázou rozhodovania mali obsahovať zverejnenú prílohu o lobistických kontaktoch usilujúcich sa o ovplyvnenie konečnej podoby danej politiky, procesu či rozhodnutia. Opäť s výnimkou negatívne vymedzených aktivít v zákone ako sú medzirezortné pripomienkové konania či hromadné pripomienky, ktoré možno v legislatívnom procese sledovať už dnes.

V tomto prípade môže nedávno prijatá legislatíva v Česku slúžiť skôr ako varovný prípad, keďže lobistická stopa bola v konečnom znení zákona vykostená, čo výrazne sťažuje možnosti účinnej kontroly lobingu.

6. Etický kódex

Dobrou praxou z viacerých krajín EÚ i európskych inštitúcií je aj vytvorenie etického kódexu pre lobistov aj lobovaných. Ten by mal bližšie charakterizovať podrobnosti lobistických kontaktov aj z etického hľadiska. Takýto kódex by mal slúžiť ako záväzok k sledovaniu verejného záujmu, integrity a transparentnosti. Bližšie stanovovať by mal základné normy správania pri lobistických kontaktoch, s dôrazom na vzájomný rešpekt, čestnosť, otvorenosť a pravdivosť informovania o kontaktoch a záujmoch a to na oboch stranách - lobovaných aj lobistov.

AKO NA LOBING NA SLOVENSKU? VÝCHODISKÁ PRE DOBRÝ ZÁKON

V prípade alternatívy s verejnými diármi lobistov by mal etický kódex upresňovať princípy a podrobnosti aj v tejto oblasti. Etický kódex by však mal riešiť aj témy vyrovňovania s potenciálnymi konfliktami záujmov, zákazu darov, vyhýbania sa kontaktov s neregistrovanými lobistami, ohlasovania porušení pravidiel či neetických foriem nátlaku. Ale napríklad aj právo na námietku v prípade nesúhlasu s vykazovanými informáciami protistrany.

Etický kódex by mal byť naviazaný priamo na zákonnú reguláciu a jeho závažné porušenia by mali podliehať aj preskúmateľným sankciám.

7. Dohľad

Ako sme už spomínali v časti o registri lobingu, najoptimálnejším variantom by bolo zverenie dohľadu nad zákonnou reguláciou lobingu nezávislej autorite, ktorá by ideálne spravovala aj samotný register.

V podmienkach Slovenska by mohlo ísť napríklad o Úrad na ochranu oznamovateľov, ktorého predseda či predsedníčka by v takom prípade plnili úlohu druhostupňového orgánu. Nevyhnutnou podmienkou, nech už pôjde o ktorúkoľvek inštitúciu, je aj vyčlenenie zodpovedajúcich kapacitných a finančných zdrojov na novú agendu.

Aj v tomto ohľade sa možno zo situácie v ČR poučiť. V Česku sa napokon nepodarilo presadiť návrh, aby bola táto agenda začlenená napríklad pod nezávislý Úrad pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí. Kompetencia pripadla Ministerstvu spravodlivosti, ktoré je spravidla vedené čisto politickými nominantami a samo je častým objektom lobistických záujmov. Ako upozorňuje česká pobočka Transparency International, na túto agendu zároveň neboli vyčlenené žiadne dodatočné kapacity a zdroje, čo môže viesť k slabej vymožitelnosti regulácie.

AKO NA LOBING NA SLOVENSKU? VÝCHODISKÁ PRE DOBRÝ ZÁKON

8. Sankcie

Z hľadiska sankcií je najdôležitejším aspektom ich primeranosť, keďže lobistické aktivity často vykonávajú aj jednotlivci alebo verejnoprospešné organizácie s minimálnymi kapacitami a finančnými zdrojmi.

V českej legislatíve môže byť pri najväznejších porušeníach, ak napríklad lobista opakovane lokuje bez oprávnenia alebo uvedie v registri nepravdivé údaje, uložená pokuta až do výšky 1 000 000 Kč alebo až 3 % aktív právnickej osoby. V krajnom prípade možno dokonca uvažovať o zákaze činnosti.

Tento prístup možno považovať za racionálny, keďže kľúčovými lobistickými aktérmi sú aj veľké nadnárodné koncerny či finančné skupiny, pre ktorých by hrozba fixne stanovenej pokuty mohla byť potenciálne znesiteľnou „investíciou” do lobistických aktivít na hrane zákona. Kľúčové je preto citlivé odstupňovanie sankcií zohľadňujúce závažnosť porušenia, ako aj to, kto a v koho prospech sa ho dopustil. Dôležité je pritom zohľadňovať aj práve to, koho osoba alebo subjekt pri lobovaní zastupovali, a eliminovať tak obchádzanie hrozby vyšších pokút zo strany „silných hráčov” napríklad cez „delegovanie záujmov” na lobistov - fyzické osoby. Zákon by mal, samozrejme pamätať na priemerné sankcie aj na strane lobovaných, napríklad v súvislosti so zanedbaním registračných povinností či vedením lobistickej stopy.

9. Časový rámec

Hoci európske inštitúcie upozorňujú Slovensko na chýbajúcu reguláciu lobingu už dlhé roky, seriózna verejná diskusia o tejto téme, napriek niekoľkým legislatívnym pokusom, u nás dosiaľ neprebehla. Naopak, v parlamente sa v uplynulých mesiacoch objavil aj netransparentný poslanecký návrh, ktorého skutočnou motiváciou bolo cez údajnú reguláciu lobingu postihovať predovšetkým kritické mimovládne organizácie.

AKO NA LOBING NA SLOVENSKU? VÝCHODISKÁ PRE DOBRÝ ZÁKON

O to dôležitejšie je túto tému neuponáhľať šibeničnými lehotami a vytvoriť priestor na dostatočnú verejnú diskusiu zahrňujúcu všetkých dotknutých aktérov. Na takúto diskusiu máme v tejto chvíli už naozaj aj dostatok podkladov. Či už v podobe skúsenosti s dobrou aj horšou praxou z 15 krajín EÚ a európskych inštitúcií, ktoré sa o reguláciu lobing usilujú už dávnejšie, alebo aj na základe čerstvej skúsenosti z ČR.

Namiesto priameho predloženia legislatívneho návrhu niektorým z ministerstiev do medzirezortného pripomienkového konania by sme privítali zriadenie pracovnej skupiny zahrňujúcej všetkých kľúčových aktérov, vrátane zástupcov občianskej spoločnosti. Podobný prístup napokon štát v minulosti volil aj pri ďalších úspešných protikorupčných nástrojoch od noviel Zákona o slobodnom prístupe k informáciám až po Zákon o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti.

V takom prípade odhadujeme potrebný čas na prípravu a schválenie zmysluplnej legislatívy zhruba na rok od vytvorenia pracovnej skupiny. Realistický termín pre účinnosť zákona by teda mohol byť už v druhej polovici roka 2026. Ako zástupcovia organizácií bojujúcich proti korupcii a za právny štát, ktoré sa aj téme lobingu dlhodobo venujú, sme pripravení sa do tejto verejnej a odbornej diskusie v plnej miere zapojiť. Prvým konštruktívnym príspevkom, ktorá by mala viesť predovšetkým k zmysluplnej a efektívnej regulácii lobingu v prospech verejného záujmu, je aj vytvorenie tejto publikácie.

OD DIALÓGU K ZMYSLUPLNEJ LEGISLATÍVE

Navrhovaný postup pri tvorbe zákona o lobingu

1. Vytvorenie pracovnej skupiny - členmi pracovnej skupiny by mali byť zástupcovia politických strán, občianskych organizácií, záujmových skupín, odborov a cirkví, ktorí vstupujú do tvorby verejných politík.
2. Stanovenie cieľov lobingovej legislatívy - ktoré oblasti lobingu by sa mali regulovať a prečo, ako aj stanovenie časových rámcov na prípravu, verejnú diskusiu a finalizáciu legislatívneho procesu.
3. Vytvorenie prvého návrhu zákona o lobingu a následne predloženie návrhu do legislatívneho procesu s dostatočne dlhou lehotou na pripomienkovanie (ideálne viac ako štandardných 15 pracovných dní).
4. Verejná diskusia o predložených pripomienkach, účelom ktorej je vysvetľovať prijatie či odmietnutie predložených pripomienok a v rámci ktorej sa sledujú vopred stanovené ciele zákona o lobingu.
5. Príprava kvalitnej dôvodovej správy, vrátane vyčíslenia finančných prostriedkov na implementáciu zákona - tvorba online registra, personálne a finančné kapacity na reálny výkon kontroly.
6. Predloženie návrhu zákona do Národnej rady Slovenskej republiky a diskusia o jeho konkrétnom znení s cieľom schváliť ho v podobe, aby naplňal stanovené ciele regulácie lobingu na Slovensku.

ZDROJE

Lobby transparency across the EU, 2024 Transparency International EU

Medzinárodné štandardy pre reguláciu lobingu, 2015 Access Info Europe, Open Knowledge, Sunlight Foundation, Transparency International

Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace, 2024 Ministerstvo spravodlivosti ČR

AUTORI

Transparency International Slovensko: Michal Piško, Ľuboš Kostelanský, Ján Ivančík

Nadácia Zastavme korupciu: Zuzana Petková, Ľubomír Daňko, Eva Mihočková

Via Iuris: Katarína Batková, Peter Čuroš

Grafická úprava: Norbert Chomistek (Nadácia Zastavme korupciu)